

Tre mord på Novaja Gazeta

Vjatjeslav Izmajlov

Den russiske oppositionsavis Novaja Gazeta har foreløbig mistet tre reportere. Vjatjeslav Izmajlov, står for den journalistiske efterforskning af mordene på Politikovskaja og Domnikov

Anna Politkovskaja, Jurij Sjtjekotjkhin og Igor Domnikov var gyldne penne i russisk journalistik.

Deres navne har i mange år været symboler på den russiske presses uafhængighed. Mange læsere udsøgte sig deres artikler i *Novaja Gazeta*, fordi de altid var interessante, skarpe, ærlige og talentfulde. De gik alle bort på deres kunstneriske virkes højdepunkt.

De blev slået ihjel. De blev slået ihjel på grund af deres afsløringer af den kriminelle underverden og af magthavere på forskellige niveauer. De blev slået ihjel på grund af deres professionalismisme.

Mordet på Igor Domnikov

Formålet med nærværende artikel er at fortælle de danske læsere, hvilken pris de bedste russiske journalister har betalt for sandheden og for

retten til at udføre deres arbejde på ærlig vis.

Igor Domnikov blev født i Sibirien og voksede op her. Hans forældre bor den dag i dag i byen Tomsk, som ofte bliver kaldt for Sibiriens Athen. Igor var familiens eneste barn, og hans forældre gik op i, at han skulle have sig en ordentlig uddannelse. Men den unge mand var draget af det nordlige Sibiriens romantik; han ville stå på egne ben og prøve kræfter med journalistikken. Sammen med sin unge kone Margarita forlod han hjemmet i slutningen af halvfjerdserne og drog til Norilsk, hvor han fik arbejde på en avis, mens hans kone blev lærer i russisk og litteratur. Snart fik det unge par sønnen Aleksandr.

Igor arbejdede næsten tyve år i det nordlige Sibirien - til sidst som redaktør af en lokalavis. Da sønnen Aleksandr havde afsluttet sin skole-

gang, besluttede familien Domnikov sig for at drage til Moskva, ikke mindst fordi deres søn var kommet ind på et kunstakademi.

I 1997 blev den talentfulde journalist Igor Domnikov ansat på avisen *Novaja Gazeta*. Igor skrev om mange forskellige emner, men hans artikler udmærkede sig altid ved deres professionelle standard. Det var turbulente tider for landet, og det gik ikke smertefrit for sig: Nye foruroligende fænomener opstod, og *Novaja Gazeta* gjorde den afslørende journalistik til sit flagskib. Igors artikler om almindelige mennesker og dyr var medrivende og renfærdige og fremstod som et sandt åndehul på baggrund af al den sociale elendighed.

Snart fik Domnikov til opgave at oprette en afdeling for specialprojekter på avisen. De unge journalister under hans ledelse skulle skrive om forskellige problemer i samfundslivet, herunder om kunstnere, der havde bevaret deres menneskelige værdighed og ære i disse vanskelige år. Hovedkriteriet for trykningen af artiklerne, der skulle gøre avisens emnekreds større og indgyde læserne optimisme og håb efter læsningen af de hårde, afslørende artikler, var, at artiklerne var talentfulde, velskrevne og originale.

Men på *Novaja Gazeta* var det nærmest umuligt at undgå også at skrive de skarpe, afslørende artikler hvad enten man arbejdede på kultur-, samfunds- eller sportsredaktionen. På en af sine utallige reportagejser

var Igor Domnikov i byen Lipetsk, hvor han konstaterede, at almindelige menneskers fattige liv stod i skarp kontrast til de lokale magtthaveres. Fra maj 1999 til februar 2000 bragte avisen fem essays, hvor Domnikov med sin karakteristiske ironi og sarkasme beskrev den håbløse økonomiske situation i regionen Lipetsk og regionsledelsens uformåenhed – det sidste særlig i relation til viceguvernør Sergej Dorovskoj, der var ansvarlig for regionens økonomi.

To artikler var specielt skarpe: ‘Mandolinen i buskene’ og ‘Lipetsk vågnede op til et økonomisk mirakel’. Det var præcis efter disse artikler, at viceguvernør Sergej Dorovskoj pålagde erhvervsmanden Pavel Sopot, der stod i et afhængighedsforhold til viceguvernøren, at få sin gruppe af lejermordere til at ‘ordne’ journalisten Igor Domnikov.

I Moskva mødtes Sopot med sin gamle ven Eduard Tagirjanov, som var leder af en forbryderbande fra byen Naberezjnje Tjelny, der er berømt for sin bilfabrik, som producerer de berømte lastbiler ‘Kamaz’. Her overlod han ham opgaven med journalisten. Den 12. maj 2000, efter næsten en måneds forberedelse, skyggede Tagirjanovs banditter – Albert Khuzin, Nikolaj Kazakov og Sergej Babkov – deres offer til Moskva, hvor de i hans opgang tilføjede ham nogle slag i hovedet med en hammer. Igor Domnikov døde senere på hospitalet uden at være kommet til bevidsthed. Det krævede flere års

ihærdig efterforskning fra både ordensmagts og *Novaja Gazeta*-journalisternes side, før morderne omsider blev stillet for en dommer. I byen Kazan har retssagen mod banden af lejermordere med Eduard Tagirjanov i spidsen foreløbig kørt i halvandet år. De står anklaget for 22 lejermord i perioden fra 1997 til 2003. Herunder for mordet på *Novaja Gazetas* journalist Igor Domnikov.

Erhvervsmanden Pavel Sopot figurerer foreløbig som – ak og ve! – vidne i en af de hændelser, der knytter sig til mordet, i lighed med den nu tidligere viceguvernør Sergej Dorovskoj, der i dag er direktør for regionens største kødfirma.

Mordet på Jurij Sjtjekotjikhin

Jurij Sjtjekotjikhin var et fantastisk menneske, der besad en sjælden evne til at samle fuldstændigt forskellige, men meget interessante mennesker omkring sig.

Hans venner var kendte forskere som for eksempel professor i medicin Mikhail Litjinitser, der er Ruslands førende kræftforsker. Og det var unge fans af den populære moskovitiske fodboldklub 'Spartak'. Og det var den tidligere vicesrigsadvokat Mikhail Katysjev og folk, der havde siddet i fængsel for kampen for menneskerettigheder, og det var aktive oppositionspolitikere som Grigorij Javlinskij og Boris Nemtsov og folk fra præsident Putins administration. Og det var astronauten og poli-

tikeren Baturin, der tre gange har været på rumrejse, og skolelærerinden Elvira Gorjukhina, og generaler i grænsetropperne som Andrej Nikolajev og Nikolaj Barddjuza (forhenværende russisk ambassadør i Danmark, red.) og menige soldater, som var blevet såret i brændpunkterne, og det var feltkommandørerne i kredsen omkring Itjkerias ledere Dzjokhar Dudajev og Aslan Maskhadov, og det var soldater, som ved hans mellemkomst var blev reddet ud af fangenskab og slaveri i Tjetjenien. Og det var helt unge journalister og frontfigurer i journalistik; tilføjede med forfattere, digtere, skuespillere, kulturpersonligheder, menneskerettighedsforkæmpere. Alle disse forskellige mennesker besøgte ham i hans lille datja i digterbyen Peredelkino ved Moskva – og det mest mærkelige var, at de fandt et fælles sprog. Hvert år den 9. juni på Jurijs fødselsdag samledes alle i Peredelkino og havde det herligt.

Ud over sin journalistiske virksomhed (Sjtjekotjikhin var vicechefredaktør for *Novaja Gazeta* og chef for afdelingen for undersøgende journalistik), var han desuden politiker – indvalgt i Ruslands statsduma af tre omgange for partiet 'Jabloko'. I hans sidste periode fra 1999 til 2003 var han næstformand i Dumaens sikkerhedskomite. Hans politiske virke var en naturlig forlængelse af hans journalistik og forfattervirksomhed. Og både som politiker og som leder af avisens afdeling for undersøgen-

de journalistik fandt Jurij Sjtjekotjikhin det nødvendigt at se nærmere på forholdene i Ministeriet for Atomenergi, som hr. Adamov stod i spidsen for. Specielt blev han interesseret i visse kriminelle firmaer, der blev ledet af forhenværende højtplacerede ansatte i de russiske efterretningstjenester. Disse firmaers toldsvindel med importerede møbler tiltrak hans opmærksomhed, og herudover havde Sjtjekotjikhin en formodning om, at de også var indblandet i ulovlig våbenhandel.

En sådan efterforskning var overordentlig farlig, og han fik mange advarsler, herunder trusler om kidnapning af hans børn: Han havde to sønner og et lille barnebarn.

Den 9. juni 2003 fejrede Jurij som altid fødselsdagen i selskab med sine mange venner. En uge senere fik han det pludseligt meget dårligt. Som medlem af den russiske Duma blev han indlagt på Kremles hospital. Hans tilstand forværredes: Hans hår og hud faldt af, og hans krop blev dækket af sår. I flere dage før sin død den 2. juli 2003 var han bevidstløs. Og ikke blot hans kolleger på avisen og i Dumaen, men også hans voksne sønner, blev aldrig gjort bekendt med resultatet af de laboratorieundersøgelser, som blev foretaget efter hans død. De blev hemmeligstemplet. Officielt blev det erklæret, at Jurij Sjtjekotjikhin var død af det sjældne Lyells syndrom, men hvad der førte til det, forblev uvist.

Novaja Gazetas efterforskning gi-

ver grund til at antage, at vores ven blev forgivet med en farveløs og lugtfri substans. Måske ved hjælp af det radioaktive thallium. Men af uforklarlige årsager blev der aldrig åbnet en sag. Alle forsøg på at få rejst en sådan fra redaktionens og fra det demokratiske parti Jablokos side har hidtil været forgæves.

Mordet på Anna Politkovskaja

Anna Politkovskaja begyndte på *Novaja Gazeta* i sommeren 1999 netop som den anden tjetjenske krig var i sin vorden. Fra første færd begyndte Anna at arbejde i Tjetjenien. Hun afslørede blodige og retsstridige metoder, hvor uniformerede myndigheds personer slog folk ihjel uden at deres sag nogensinde var blevet efterforsket eller havde været for en domstol. Hundreder af mennesker, hvis slægtninge sporløst var forsvundet, begyndte at henvende sig til Anna. Myndighederne viste ingen forståelse for dem, og de ulykkelige klamrede sig desperat til Politkovskaja i håb om, at hun kunne finde ud af, hvad der var blevet deres nærmestes skæbne.

I kampen for retfærdighed skrev journalisten om de skyldige med navns nævnelser og stillede ubehagelige spørgsmål til magthavere på forskellige niveauer. Det var på den måde, hun afslørede kaptajn i politiet Lapin med tilnavnet 'Kadet', der var indblandet i et mord på en tjetjensk borger. På trods af direkte

trusler fik hun udvirket, at Lapins sag kom for en domstol, og 'Kadetten' fik en lang frihedsstraf. Anna var også den første journalist, som kom til landsbyen Dai i Tjetjeniens Sjataj-region, hvor Ulman, kaptajn i den militære efterretningstjeneste GRU, og hans underordnede skød seks lærere og brændte deres lig. Ulmans sag kom med Politikovskajas medvirken også for en domstol.

Flere gange blev det forsøgt at komme Anna Politikovskaja til livs. I bjerglandsbyen Khatun blev hun taget som gidsel af militærpersoner fra det 45. faldskærmsregiment, som hørte under GRU. Hun blev endda stillet foran en henrettelsespeloton. Ved et mirakel lykkedes det dengang vores kollega at undslippe.

De sidste år førte hun krig mod den kriminelle Ramzan Kadyrov (ny tjetjensk præsident, red.) og hans folk, som kidnappede og torturerede befolkningen i Tjetjenien. I sommeren 2004 mødtes Politikovskaja med Ramzan Kadyrov på hans hjemsted – den lille landsby Tsentoroj. Hun forsøgte at få information om, hvad der var sket med en lang række mennesker, som var forsvundet i Tjetjenien. Kadyrov truede Anna. Og måske var det kun fordi avisens ledelse vidste, hvor hun befandt sig, at han ikke gjorde hende noget ved den lejlighed.

I sommeren 2006 offentliggjorde Politikovskaja artikler om den tjetjenske regerings misbrug af økonomiske ressourcer og om kriminelle

transaktioner, som fonden for Akhmat-Khadzji Kadyrov, opkaldt efter Ramzans far, stod bag. Her kunne man læse, at fonden i praksis erhvervede sine midler ved pengeafpresning. Så godt som hele den arbejdende befolkning i Tjetjenien betalte en tribut. Selv de ansatte ved politiet – fra de menige medarbejdere til ministeren var pligtige hver måned at betale fra 10.000 rubler til 1000 dollar (mellem 50 og 90 procent af deres løn) til fonden.

Den 7. oktober 2006 blev Anna Politikovskaja skudt i opgangen til sin lejlighed på Lesnaja gaden i Moskva. Drabet på hende rystede Rusland og resten af verden. Men Ruslands præsidents udviste en forbløffende taktløshed over for tragedien, da han erklærede, at hendes død påførte Rusland større skade end hendes afslørende publikationer.

Novaja Gazeta samarbejder med den officielle efterforskning om opklaring af mordet og gennemfører parallelt sine egne undersøgelser. Vi anser det ikke for korrekt at udtale os om undersøgelseernes foreløbige resultat endnu, men det er grunde til at tro, at mordernes spor er fundet, og at det ikke vil lykkes dem at undslippe lovens straf.

Vjatjeslav Izmajlov, er militæranalytiker på Novaja Gazeta og leder af avisens efterforskning af mordet på Anna Politikovskaja.

Oversat fra russisk af Anna Libak.